

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN
SURAT.

Manuscripts Library

S.D.P.B.

Coll. No 329

Title Vaitasmi Mahatmya
Vaidyapurno

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN, SURAT

Shastri Dinmanishankar Pustak-Bhandara

No. : 329. Subject : Pauranic lit.

Title : Vaitarani Mahat-mya Vratodyapana

Author : — Scribe : —

Date of the work : — Date of the Ms. : ^{V.S.} 8998

Place of the work : — Place of the Ms. : —

Size : 8" by 4.6" Extent : 8 foll.

Language : Sanskrit- Script : Devanagari

Remarks : —

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ ॥ यमस्यायधनं
 हिमक्षितार्थं सुरोत्तम ॥ कथं नगम्यते ह्यनरकं नरकांतक ॥ १ ॥
 अथैयमलोके तु सदा वैतरणो नरः ॥ अनाध्यामपायं च दुस्तारं
 शोणितावहं ॥ २ ॥ दृष्टुं हार्थं विपुलाष्ट एव तां वै नयावह ॥ दुस्तारं
 रासर्वनृतानां सा कथं सुतरान्वेत् ॥ ३ ॥ नयं मे सुमदुःखं यमलो
 कं प्रति प्रजो ॥ तस्य निमेषेनाथयि ब्रह्मात्मनोऽपि तः ॥ ४ ॥
 अस्तु ॥ ॥ दारावत्यां पुरा पार्थ प्राप्ता इल वणां नमि ॥ द्रष्टुं वा
 नमुनिमायां तं मुकुलं नाम पार्थिव ॥ ५ ॥ ज्वलंतामिक्वा ह्येतं पसा
 द्योतिताननं ॥ तं प्रणम्यार्थं संस्कारैः पप्रवाहं युधिष्ठिर ॥ ६ ॥ यमस्य न

यस्तत्रामदर्शनं किमुच्यते ॥ कथयामास स मुनिर्मुक्तलो विस्मया
 चितः ॥ ७ ॥ ॥ मुकुल उवाच ॥ ॥ अकस्मात्तत्तत्तमं तैपतितोस्मि
 धरातले ॥ प्रज्वलंतं मठरीराद्यदृष्टं यमकिंकरैः ॥ ८ ॥ वलादाहृष्य
 माणो हं पुरुषो गुह्यमात्रकः ॥ बधाय मज्जटैर्गाढिना तो हं यमसन्निधौ
 ॥ ९ ॥ स्तण्मासनायां पश्यामि यमं पिङ्गललोचनं ॥ तस्मादहं तं रोद्राहं
 मृत्युं चाधिशताक्षितं ॥ १० ॥ तात पितृ तथा भोजमभूत्तिमिदं निरुपासितं
 कामशोकज्वरातं कस्योदिकालूतिकादिभिः ॥ ११ ॥ ज्वरदाहादृशि
 र्वाग्निगंदरबलरयौ ॥ गंडमालाहरो गैश्च प्रज्वलद्गलशुद्धेः ॥ १२ ॥
 नानारोगैः प्ररोहैश्च विकटैर्गंडिबाहुनैः ॥ विश्वविको गलशो रुद्रैर्गैर्न

ततस्करैः॥७॥ इत्थं वृद्धविधैरोगैर्नाना रूपैर्नयैः॥ करालना
 स्वस्त्यैश्च संग्रामनरकैस्तथा॥१४॥ राहस्यैर्दैनवैश्चैव उपविष्टैरुपा
 स्तितैः॥ धर्माधिकारैश्चैव चित्रगुप्ता दिलेखकैः॥१५॥ व्याघ्रसिंहव
 राहैश्च शिशुमारैश्च दुर्गैः॥ वृश्चिकैर्दंशमराकैश्चैव निमल्लुणादि
 निः॥१६॥ वृकवित्रकशुनकोलकटध्रुवैश्च जंबुकैः॥ तस्करैर्जतिदारि
 द्रैर्जैर्हिंसाकारिणैः॥१७॥ मुक्तकेशैश्चासकरैर्नृकिराकुटि
 खाननैः॥ वृहत्कायैश्चासकरैः शिष्यकैः पापकर्मिणाम्॥१८॥ अस्ति
 जंगमिषठेरं सुधिरावकादिभिः॥ यमः सनायां सुषुप्ते सेवमा
 नपरिग्रहैः॥१९॥ नाषणैर्हकिजावैश्च यथा व्यालां जनो गिरिः॥ ततो

जनादनिःप्राप्तयमः किं करान् प्रति॥ नामन्त्रांतैर्न वद्विष्यमानातो
 पुनिःकथं॥ नाषकस्यात्मनो ग्रामे कौण्डिन्यो मुद्गलानिधः॥२०॥ क्षा
 णायुः सुत्रियः सोमिन्त्रानेयो मुच्यतामसौ॥ अल्पैस्तु जनाः सर्वे श्र
 याता युतरेव॥२१॥ धर्मराजं पुनः प्राप्य सर्वे तीयमकिं कराः॥ तत्रा
 स्मान्निर्गतेर्हिः क्षाणायुर्नोपलभ्यते॥२२॥ जसुस्तनो न जानामः क
 थं विन्त्रांतवेतसः॥२३॥ यमउ॥॥ किं कराणां मृदुपाप्मो प्रायेण न व
 तां नराः॥२४॥ सुत्ततादाह शापैस्तत्प्राता वैतरणी शुभ॥ उक्तपि न्यं प्र
 यागे वा नैरेवैवपिये मृताः॥२५॥ निलहस्ता हिरणादिदत्तं वैस्तगवां
 क्रिंतं॥॥ हृताञ्जुः॥॥ तद्गतं कीदृशं स्वामिने कथयत्व प्रसादतः॥

॥२६॥ किं दैवतमत्रोक्तं कोविधिस्तत्रतोषदः ॥ ॥ यमउवाच ॥ ॥
 मार्गिणीर्षादिमासेषु द्वादशाक्षरपञ्चमाः ॥ ॥ ३॥ ॥ ततोपवाससुस्ततः
 तच्च वैतरणं यमं ॥ चित्रगुप्तं वसं सप्त्यसर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २८ ॥
 युधिष्ठिर उवाच ॥ तद्व्रतं केन विधिना कर्तव्यं देवकसुता कथयस्व प्रसा
 देन ह्यांस्तत्त्वाममोपरि ॥ २९ ॥ ॥ श्रीरुद्र उवाच ॥ मार्गिणीर्षादिमासे
 षु द्वादशाक्षरपञ्चमाः ॥ तत्सुसर्वा सुविधिवत्सु या वैतरणं व्रतं ॥ ३० ॥
 प्रतिमासेषु कर्तव्यं एतत्संवत्सरावधि ॥ यत्तत्त्वामसर्वपापेभ्यो मुच्यते ना
 त्र संशयः ॥ ३१ ॥ उपवासस्य नियमं शृणुत्याहुरिवासरे ॥ नियममंत्रः ॥ ३
 अथ मे देव देवेश उपवासोक्तविधिः ॥ द्वादश्यां मृगशिरां विदं करिष्ये पार

णं प्रजो ॥ ३२ ॥ त्वरधिष्ठेन मेयास्तु प्रयाणं गरुडध्वजः प्रमाणं पुंडरीकाक्ष
 राणं मेनवायुतः ॥ ३३ ॥ स्वर्गं पादिय वै कल्पं नो जनं यश्च मैथुनं ॥ तत्सर्वं हि
 यमे देव विनोवां तर्गतं वयत् ॥ ३४ ॥ ॥ इति नियममंत्रः ॥ ॥ एवं निय
 ममाहाय अपराकृतः पुनः ॥ मृजो मयतिलां श्येवनदीषु एतमांजने
 त् ॥ ३५ ॥ स्वात्मानं घातं तडागे वाष्टदेवतियमात्मवान् ॥ संप्राप्य सजलं पु
 ण्परम्ये वैवसरोवरे ॥ ३६ ॥ तत्रैव ताचि निरुप्य नानिमात्रे जले विशेत् ॥
 मृत्तिकेत्यारि मंत्रेण मृत्तिकायाः क्रिना वतः ॥ ३७ ॥ उद्धृतात्वं पुण देवि विस्तु
 ना कोट्युपिण ॥ अथ क्रान्तेति मंत्रेण मृत्तिकालेपनं ततः ॥ ३८ ॥ गोमये
 संस्थिता लक्ष्मी पवित्रा सर्वमंगला ॥ सर्वपापविनाशाय तस्माद्दृष्टमिगोमयं ॥ ३९

॥ इति गोमयमंत्रः ॥ ॥ तिलाः कल्पपत्रं नृताः तिलाः पापहराः पराः
 ॥ तिलस्नानेन गोविंदसर्वपापदहस्वमे ॥ ४० ॥ ॥ इति तिलस्नानमंत्रः
 त्वमापो ज्योतिसे वैष्णवं देवदानवरहमां स्वेदतोऽग्निजगानीमां रसानां पत
 येनमः ॥ ४१ ॥ त्वमेव सर्ववस्तुनि निमिषित्वं महाप्रभो ॥ सा त्रिध्यां तार्थस
 हितं कुरु धर्ममसां प्रतं ॥ ४२ ॥ बीजानि सर्वाणि फेता सुस्वावराणि चराणि च ॥
 स्नातोऽहं सर्वतीर्थेषु सर्वत्र वणे पुनः ॥ ४३ ॥ महापुदेव स्नातेऽमुस्नातं तेन
 मे नव ॥ एवं स्नात्वा विधानेन परिधाय सुवाससी ॥ ४४ ॥ तर्पयित्वा पित्रुदेवान्
 स्नतः स्वतः स्नानं व्रजेत् ॥ संस्नाप्य चात्राणं कुं न पंचपद्मवसं पुनः ॥ ४५ ॥ पं
 चरत्नमगोपेतं वस्त्रमाला विनूषितं ॥ जलमण्डपं हि सद्गुरुं ताम्रपात्रं समन्वितं ॥

६

तत्र स्नं श्रीधरं श्रीं प्रजयेद्विष्णुमंत्रतः ॥ सर्वे क्लेन विधानेन राजां कुर्यात्
 रायसा ॥ ४६ ॥ मृज्जो मया दिसं लिप्य नृतले वा धूपमैके ॥ तंडुलैर्मुज्जमुतैर्वापि ॥
 अथ पिष्टेन कारयेत् ॥ ४७ ॥ धर्मराजं च वित्रं च वित्रं उत तथा यमं ॥ देवी वैतर
 णी नाम्नी स्नापयित्वा तदग्रतः ॥ ४८ ॥ प्रजयित्वा पृथक् कुं त्रैदरिर्नामसमुद्र
 वैः ॥ आवाहयामि देवेशं त्वामहं गरुडधुजं ॥ ४९ ॥ इहा ज्योतिर्महा नागशरणं
 मे नवप्रभो ॥ ॥ स्नात्वा वाहनमंत्रः ॥ इदमस्वमनीयं ते गंधोदकसमन्वितं ॥ निवे
 दितं मया नक्त्या जगव नृप्रतिष्ठतां ॥ ५० ॥ नृतिदाय नमः पादौ आकाशाय तु
 जानुनि ॥ उरु नमः शिवायेति विश्व मूर्ते नमः कटिं ॥ ५१ ॥ कंदर्पाय नमो मेढुमादि
 त्पायेति नानि च ॥ रामो दरायेति रुद्रिवा सुदेवाय वैतनुं ॥ ५२ ॥ श्रीधराय मुखं केशा

नृकेशवायप्रपूजयेत्। दृष्टे शास्त्रधारायेति ललाटे वरदाय वै। स्वनाम्नां खनका
 सिगदापरशुपाणये। सर्वात्मने नमस्तु न्यं शिव इत्युपनिधीयते। ५९ मन्त्रं कर्म विराट्
 च नारसिंहं वामने॥ रामं रामं च लक्ष्मं च बुधं कल्किं मेव च। सर्वपापौघनाश
 यस्तु यामिनमो नमः॥ ७॥ एतिश्च सर्वशोभं त्रैविश्वं ध्यात्वा प्रपूजयेत्॥ ५८॥ ॥
 धर्मराजस्तु नामं त्र। धर्मराज नमस्तु न्यं यमराज नमोस्तुते। दक्षिणाशापते न्यं
 नमो महिषबाहिने॥ ५९॥ यमश्चावाहनमंत्रः। वित्रगुप्त नमस्तु त्तु विविक्तय
 नमो नमः॥ नरकातिप्रशांत्यर्थं कामान् यत्तु यथेप्सितान्॥ ६०॥ इति वित्रविचित्रा
 वाहनमंत्रः॥ हस्तावायमाय धर्मराजाय हस्तवेवांतकाय वा वैवेच्यताय धर्मयिस ५
 वनितहयाय च॥ औदुंबराय दध्राय नीलाय परमेष्ठिने हृकोदराय वित्राय वित्रगु

नाय वै नमः। चतुर्दशानिः संसृज्यो नाम त्रिधर्मरादुप्रभुः॥ वैतरणीवाहनमंत्रः
 वैतरणी सुदुपारे देहि मे सर्वकामनां। इहा न्येहि म हा जागे म्हाणार्धमिया हतं।
 ॥ ६३॥ नद्यां प्रजा॥ यमघारे पथे घोरे यासा वैतरणी नदा। तस्या मा भुक्षस्वाद्य जन्म
 मृक मरातिगे। दृष्ट्वा दुस्त एदुः सति त्रिधोरा प्राणिन्या वहा। तस्या नया दुक्षितं ते
 प्राणिनो यातना तुरा॥ ६५॥ उद्धर्तुं कामस्तां घोरे संसृज्यामि नमो नमः॥ यस्यां देवाधि
 तिष्ठं तियासा वैतरणी नदा॥ ६६॥ सावाद्य म्निता जत्ता प्रात्यर्थं तव केशवाय
 स्यास्तटे प्रविशंति शपयः पितरस्तथा॥ ६७॥ सावाद्य सिंधुरूपे ए प्रजिता पय ह न वे
 त्। तां च तर्तुं प्रियास्यामि सर्वपापापनुसये। ६८॥ तस्मात्संस्तु जयिष्यामि तु न्यं वैतरणी
 नमः॥ तस्मिन् हस्तनगत्राय संस्तारं दुद्धरस्वमां॥ ६९॥ नाम ग्रहणमात्रेण सर्वपापं हर

स्वमे॥ श्रीगणेशाय नमः॥ यज्ञोपवीतं परमकारितं न वतं तु निः॥ इदमावाहनं ते स्तुतं स
 ब्रह्मावाहयिष्ये॥ इदमावाहयिष्ये॥ इदमावाहयिष्ये॥ इदमावाहयिष्ये॥ इदमावाहयिष्ये॥ इदमावाहयिष्ये॥
 मे देवतां ब्रह्मं यथा शक्त्या सुशोभनं॥ प्रतिगृह्णामि देवेश प्रीतो यत्तु सर्वदा॥ इ
 तितां ब्रह्ममंत्रः॥ ११॥ परमात्रं स पञ्चात्रं मम स्तारसंयुतं॥ निवेदितं मया नक्त्या न
 गवत्प्रतिष्ठितां॥ १२॥ पंचवत्तिप्रदीपो यं देवेशं स्वस्तिकोक्तो महां धकारद्युमणि
 र्नक्ति फुल्लो नयति हि॥ १३॥ नीराजनमंत्रः॥ १४॥ नमो नगवते वासुदेवायेति न पंक्त
 यति॥ इदं शास्त्रं मे त्रैलोक्यं संपादयति॥ प्रीयतां मे श्रियः कांत प्रीतो यत्तु सर्वदा
 धितं॥ १५॥ इति नमो देव नमंत्रः॥ पंचगावः समुत्पन्ना मय्यमाने मद्गोधौ॥ तासां म
 ध्ये तु यानं दानं स्पृधे चैनमो नमः॥ १६॥ संस्तुयतां विधानेन अर्घ्यं दद्यात् प्रयत्नतः॥ सर्वका

म दुग्धे देवि सर्वाभुजनिवारिणि॥ आरोग्यं संततो हृद्यं देहि मे नंदिनी नमः॥ इति
 तासि वसिष्ठे न विद्यामित्रेण ब्रह्मणा॥ कपिले हरि मे पापं यन्मया सर्वसिद्धिं॥ गावो
 ममाग्रतः संतुगावो मे संतुष्टतः॥ गावो मे हृदये संतुगावां मध्ये वसाम्यहं॥ १७॥ नाके
 माभुपति संतुहे मष्टं पयो मुवः॥ सुरभ्यः सौरनेय्यश्चासतिः सागरं यथा॥ १८॥
 सर्वदेवमये देवि समुद्रे नक्तवसले॥ इति गोक्षत्रमंत्रः॥ एवं संस्तुय विधिं दद्याद्गो
 षुगवाक्रिं॥ सौरनेय्यः सर्वहिताः पवित्राः पापनाशकाः॥ प्रतिगृह्णामि मे प्रासंगा
 वस्त्रैः लोकमातरः॥ १९॥ प्रसन्नानव मे नित्यं आशीर्वदिपरायणाः॥ दौर्गंध्यधंसि
 नी नृत्ता सर्वपापहराश्चान्नैव तु मंत्रेण दद्याद्गो षुगवाक्रिं॥ इति गोत्रासः॥
 एवं दद्यात्तमासेषु प्रस्तुय गच्छ धृजं॥ २०॥ सर्वसंते प्रतिमां मापकां कान्तं नो हरेः॥

कारयित्वा हरिं सम्पूज्यो हं वै वयं तं तथा । त्रुसी सा विघटिता च यानघश्चकार
येत् ॥ ताम्रजावनदी कार्या वैतरणी यमनिर्मिता । कर्मसूत्रं संयुक्तैर्जलैर्मण्डक
छपैः ॥ मंडलं कारयेत्तत्र सर्वतोनद्रसंस्कृतं ॥ ८५ ॥ तस्योपरि घटं स्थाप्य ताम्रपात्रं समन्वि
तं ॥ तस्योपरि न्यसेद्देवं लक्ष्मीनारायणं कुतः ॥ ८६ ॥ तद्वस्त्रे स्थापयेद्देवान् न्यमं च सरित्ते
था ॥ सर्वे तैर्न विधानेन सृजंश्च यद्गिरियसी ॥ ८७ ॥ ततो वैतरणीं ध्यायेत्तद्देवोक्तिवि
धिना ततः । यमद्वारे पथे घोरे यासा वैतरणी नदी ॥ तां चेतुर्निमाम्येनां सर्वपापप्रणा
शिना ॥ यस्यां देवाधितिष्ठंति त्रैता नूताश्च मानवाः ॥ ८८ ॥ आसामयाज्ञिता भक्त्या ।
प्रत्यर्थं न लज्जायिने । त्राणि पदानि विप्रैः सौम्यतो देवा वृत्ता यक ॥ ८९ ॥ मंत्रैरेतैश्च ७
यो दद्यात् सकृत्तानां शतत्रयं ॥ अथ अधिकं तु कर्तव्यं विधिं स्मरणाथ वै ॥ वैष्णवे न तु मंत्रे

णममिदं मंडुकारयेत् ॥ लत्वा च वैष्णवं होमं गृह्णाणां न्यथा विधिः ॥ रात्रौ जगत्
णं प्रोक्तं उच्यते तव केशव ॥ एवं संवत्सरं यावत् व्रतं तात्त्विकमुद्यमेत् ॥ ९० ॥ ल
क्ष्माः कुंजापयः सृणीस्तिलपात्रोपरि स्थिता । तिलमोदकसंयुक्ताः चोपान
लं हताः ॥ ९१ ॥ द्वादशात्रप्रकर्तव्या मिष्टान्नैर्द्विद्विंशतु ॥ कुलीना न्मोत्रियांश्चैव
तेनोदयाद्दक्षिणा ॥ त्रयोदशमं धान्यं विष्णु रूपं तु विंतयेत् ॥ तमलं लक्ष्म
सोनिः सहस्रैः कुंजमगवितैः ॥ चोपानयुगं चैव दक्षिणां निश्चरिणा ॥ ल
क्ष्मणौ च प्रदातव्या घटभामरसंयुता । कापसिलोलघंटाद्याश्चुदंडं समन्वि
ता ॥ सुवर्णतिलकोपेता ब्राह्मणानि वैदयेरादद्याच्चैव पटे स्थाप्य गांवाथ मृग
वर्मणि ॥ मंत्रेण सृजयित्वा तु पुष्टं संग्रह्य व्रत ॥ शुद्धं दंडं घातयितुं वंसे रघ

यत्नतः॥परंपारंतो गत्वा संनमेतुं शीरयेत्॥१॥ उक्ता एतां सिद्धिं श्रेष्ठो रां वैत
 रणो नदी॥ जवनश्च प्रसादेन हरे श्रै व प्रसादतः॥२॥ बिलुस्तुपि जश्रेष्ठ नृदेव पंक्ति
 पावनो सदा हिणामया दत्तोऽनुं ब्राह्मणवै नमः॥३॥ सुब्राह्मणाय गांनुं नृदेवा वै
 तरणो नदी॥ ब्राह्मणाय गां दत्त्वा परिष्णमि नो रथः॥ एवं यः कुरुते पायनिरो वै त
 रणो ब्रतं॥४॥ नारायण रत श्रेष्ठः तस्याः पुण्यं महत्फलं॥ मनोरथानुसमाप्नोति॥
 इह मुत्र च संनवत॥५॥ सर्वत्र तादिकं यत्पुण्यं परलोके सुखावहं महाराधनं वै वयमस्य
 परिबुध्यते॥ कथितं ते महाराज नस्कस्य निवारणं॥ अनेन सुतरां चैव नदी वै तरण
 नयेत्॥६॥ अनाधृष्या अपारा च सर्वप्राणि नय प्रदा॥ एवं क्रमेण यः कुरुति ब्रतमेतन्न
 राधिप॥ सर्वपापविनिर्मुक्तो वै कुं वेव सतां सनेत्॥१२॥ ॥ इति पद्मपुराणे कैतरणी
 माहात्म्ये ब्रतोद्यापन समाप्ताः॥ ॥ सं० ७७ ॥ पोष भुवि सोमे निक्षिप्तं कुत्रेण॥ ॥

८
 ६